Restaurering av Kävlingeån

Länsstyrelsen Skåne | 010-224 10 00 | skane@lansstyrelsen.se

Kävlingeån | Kävlinge, Lomma, Eslöv, Lund, Höör, Hörby, Sjöbo, Tomelilla och Ystad | HARO 92

Bild: Kävlingeån, Bråån (ovan) och Klingavälsån rinner genom markerade dalgångar där möjlighet finns att återställa naturliga strukturer, funktioner och processer. Foto: Länsstyrelsen Skåne.

Bakgrund

Kävlingeån och dess avrinningsområde präglas av historiska och pågående mänskliga verksamheter som påverkat åns hydromorfologi. Det betydande jordbruket inom avrinningsområdet har lett till att strömvatten har rensats och meandrande partier har rätats som har lett till att vattendragens kontakt med svämplanen har försämrats. Flera dammar och kulvertar utgör vandringshinder för organismer som lever i och i anslutning till vattendragen. Det finns således ett betydande behov av att återställa påverkade strömvattenmiljöer och svämplan samt av att skapa fria vandringsvägar i vattensystemet. Länsstyrelsen Skåne söker därför pengar från HaV för att, i samarbete med berörda markägare och intressenter, genomföra åtgärder inom ett flerårigt projekt.

Projektområde

Kävlingeåns huvudavrinningsområde (HARO 92) domineras av jordbruksmark (cirka 65 procent) och är kraftigt utdikat. Kävlingeån och dess större biflöden, Bråån och Klingavälsån, rinner genom ett relativt flackt jordbrukslandskap och är dikningspåverkade. Dessa vattendag rinner ofta genom markerade dalgångar, och här finns förutsättningar för att återskapa kontakten mellan vattendraget och dess omgivande svämplan. Många av de mindre bäckarna är helt eller delvis kulverterade. Den biologiska mångfalden är främst koncentrerad till större biflöden, Bråån och Klingavälsån, samt till Vombsjöns tillrinnande vattendrag. Vattensystemet hyser flera skyddsvärda arter som grönling, id, lake, sandkrypare, stensimpa, ål, bäcknejonöga, flodnejonöga, havsvandrande öring och tjockskalig

målarmussla. Även vattendragsanknutna arter som utter, kungsfiskare, forsärla och strömstare finns i anslutning till vattendragen.

Kävlingeån är utpekat som *Nationellt särskilt värdefullt vatten* för fisket. Det största norra biflödet, Bråån, utpekas som *Nationellt särskilt värdefullt vatten* både för fisket och naturvården, medan det största södra biflödet, Klingavälsån, utpekas som *Nationellt särskilt värdefullt vatten* för naturvård. Vattensystemets största sjö, Vombsjön, utpekas som *Nationellt särskilt värdefullt vatten* för fisket och som *Nationellt värdefullt vatten* för naturvården, medan de tillrinnande vattendragen Björkaån och Borstbäcken utpekas som *Nationellt särskilt värdefullt vatten* både för fisket och naturvården (Björkaån) eller som *Nationellt värdefullt vatten* för naturvården (Borstbäcken). De nedre delarna av Kävlingeån och biflödet Bråån är även utpekade som *Riksintresse för naturvården*, liksom hela Klingavälsån. På enstaka sträckor berörs nämnda vattendrag därutöver av områdesskydd i form av naturreservat och Natura 2000-område.

Orsak till åtgärder

Kävlingeåns huvudavrinningsområde präglas i betydande utsträckning av historiska och pågående mänskliga verksamheter som har påverkat vattendragens hydromorfologi. Huvudavrinningsområdet domineras av jordbruksmark, vilket har lett till att betydande delar av huvudfåran och dess biflöden har grävts om för effektivare avvattning. Strömvatten har rensats och meandrande partier har rätats som har lett till att vattendragens kontakt med svämplanet har försämrats, att hydrologin förändrats och att transporten av näringsämnen till havet har ökat. Kävlingeån lider av bristfällig längsgående konnektivitet till följd av att dammar och kulvertar kan utgöra vandringshinder för organismer som lever i eller i anslutning till vattendraget. Sammanfattningsvis leder den förändrade morfologin och försämrade konnektiviteten till att ett mer homogent och fragmenterat vattendraget med en nedsatt biologisk mångfald och med påverkade strukturer, funktioner och processer.

Fysisk påverkan i form av rätning och rensning har kartlagts utifrån uppgifter från biotopkartering. Svämplan med restaureringspotential har identifierats dels genom flygfotografering, dels genom att samköra svämplansanalyser med geodata rörande byggnader, markanvändning och höjddata.

Vad vi vill förbättra

Projektet syftar till att återställa hydromorfologin på vattendragssträckor i Kävlingeån och utpekade biflöden, med särskilt fokus på åtgärdande av vandringshinder, återställning av strömvattensträckor och återställning av lugnvattensträckor med funktionella svämplan för förbättrad flödesutjämning. Målet är att bidra till att nå en förbättrad status för de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna, vilket i förlängningen kan förväntas bidra till att nå förbättrad status för de biologiska kvalitetsfaktorerna. Åtgärderna kan förväntas bidra till att på sikt uppnå miljökvalitetsmålen, främst ”*Levande sjöar och vattendrag”*.

Planerade åtgärder och aktiviteter

Projekt *Restaurering av Kävlingeån* ska pågå under fem år (planerad period 2023–2027) med fokus på *åtgärdande av vandringshinder*, *återställning av strömvatten* samt *återställning av svämplan*. Inom ramen för projektet ingår även årligen återkommande förberedande aktiviteter, nämligen *förankring av planerade åtgärder*, och *framtagande av underlag till prövningar*. Under projektår 2 tillkommer dessutom en aktivitet (*), nämligen *planering av kommande åtgärder*. Arbete kommer genomföras i nära samarbete med Kävlingeåns vattenråd.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 1 (2023):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Lilla Torpsbäcken, nedre delen, naturlik faunapassage – Anläggande av omlöp vid partiellt vandringshinder i form av dämme. Åtgärdad 2023.
    - Lilla Torpsbäcken, nedre delen, utrivning av vandringshinder – Avsänkningar av partiella vandringshinder i form av mindre dämmen. Åtgärdad 2023.
4. Återställning av svämplan
    - Torpsbäcken, nedre delen, återskapande av våtmarker och översvämningsområden – Återskapande av våtmark i befintligt svämplan nära Vombsjön. Åtgärdad 2023.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 2 (2024):

1. Planering av kommande åtgärder (*)
2. Förankring av planerade åtgärder
3. Framtagande av underlag till prövningar
4. Åtgärdande av vandringshinder
    - Björkaån/Tolångaån, Tolånga övre, naturlik faunapassage – Anläggande av naturlik faunapassage vid partiellt vandringshinder i form av kvarndämme. Åtgärdad 2024.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 3 (2025):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Grybybäcken (biflöde till Bråån), Kristineberg, utrivning av vandringshinder – Utrivning av partiellt vandringshinder i from av gjuten tröskel. Åtgärdad 2025.

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 4 (2026):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar

AKTIVITETER UNDER PROJEKTÅR 5 (2027):

1. Förankring av planerade åtgärder
2. Framtagande av underlag till prövningar
3. Åtgärdande av vandringshinder
    - Bråån, utrivning av vandringshinder – Utrivning av partiellt vandringshinder i form av gjutet överfall. Åtgärdsbeskrivning framtagen.
4. Återställning av strömvatten
    - Bråån, återställning av substrat och strukturer – Återställning av strömvatten genom återutläggning av block och sten samt tillskapande av död ved till vattendragsfåran. Åtgärd berör Natura 2000 och naturreservat. Åtgärdsbeskrivning framtagen.

Planerad uppföljning

Biologisk uppföljning kan komma att utföras vid åtgärdade vattendragssträckor genom uppföljande elfisken. Resultat registreras i den nationella databasen *svenskt elfiskeregister*, *SERS*. Uppföljning ingår dock inte som avgränsad aktivitet i detta projekt.

I samverkan med

Projektet kommer att ske i samverkan med berörda kommuner, fastighetsägare, fiskevårdsområden och vattenråd. Huvudmannaskap för åtgärder kommer att fördelas efter dialog med berörda parter.

Bilagor

Bilaga 1 – Projektområde

Bilaga 2 – Exempelbilder

Bilaga 1 – Projektområde

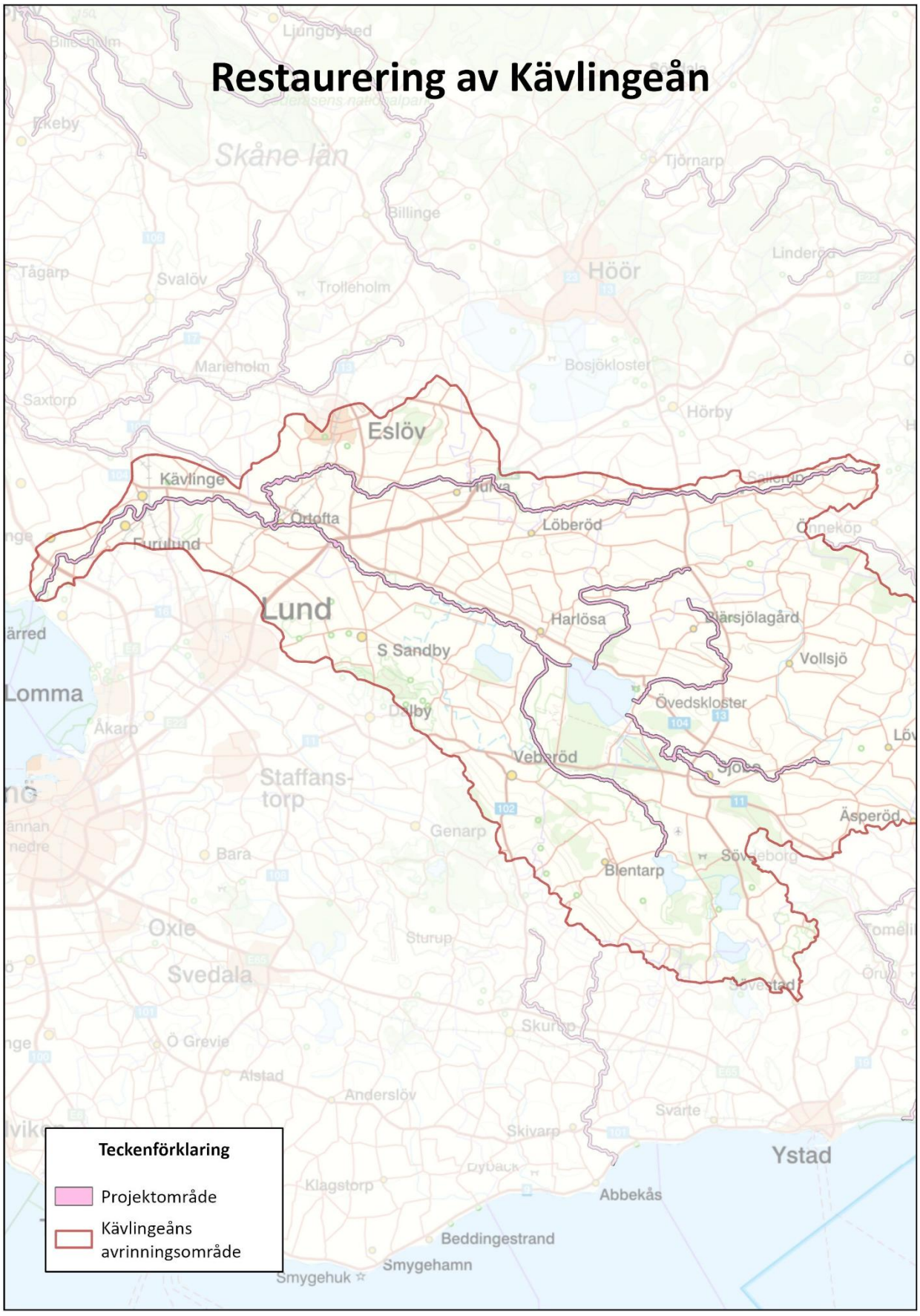

Bild: Kartan visar huvudavrinningsområdet (röd avgränsing) och projektområdet (rosa markering) för projekt Restaurering av Kävlingeån. Åtgärder planeras på olika platser inom projektområdet.

Bilaga 2 – Exempelbilder

ÅTGÄRDANDE AV VANDRINGSHINDER

Bild: Exempel på ett partiellt vandringshinder i Bråån vid Eslövs golfklubb. Här finns möjlighet att återskapa fria vandringsvägar.

Bild: Exempel från Saxån på hur vandringshinder har åtgärdats, genom utrivning av fördämningen vid en kvarn.

ÅTERSTÄLLNING AV STRÖMVATTEN

Bild: Exempel på blockrensad strömsträcka i Bråån vid Rövarekulan. Block och sten har tagits från vattendragsfåran och lagts i rensstensvallar längsmed strandkanten (till höger i bild).

Bild: Exempel på blockrestaurerad stömsträcka vid Västregård i Kövlebäcken, Råån. Block och sten har tagits från rensstensvallar längsmed strandkanten och lagts tillbaka i fåran.

ÅTERSTÄLLNING AV SVÄMPLAN

Bild: Exempel på återmeandrad sträcka vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (längsmed trädridån till väster) har lagts igen.

Bild: Exempel på återställt svämplan vid Bauseröd i Hallabäcken, Vege å. En meandrande fåra har återställts och det tidigare rätad diket (till höger) har lagts igen. Fotot taget vid högvatten då vattnet bräddar ut på svämplanet.